

Käsikirja jatkosodasta

Jari Leskinen & Antti Juutilainen (toim.): *Jatkosodan pikkujättiläinen*. WSOY, Helsinki & Porvoo 2005. 1259 s.

■ Vuoden 2005 Tieto-Finlandialla palkittua *Jatkosodan pikkujättiläistä* ei tule arvostella niinkään tieteellisenä tutkimustyönä kuin suurelle yleisölle tarkoitettuna käsikirjana, johon on pyritty keräämään jatkosotaa koskettava perustieto helposti luettavaksi historia-paketiksi. Teoksen toimittajat Jari Leskinen ja Antti Juutilainen ovat nähneet ison vaivan. Yli 60 kirjoittajan työn koordinointi ja toimittaminen on onnistunut kokonaisuudessaan hyvin. Pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta artikkelit limityivät toisiinsa vailla suuria päällekkäisyyksiä, teksti on luettavaa ja lähes virheetöntä suomea.

Positiivista pikkujättiläisessä on aiheiden kirjo. Sekä venäläisten että suomalaisten sota-

vankien kohtalot, naisten sodat, inkeriläisten traumaattinen historia ja suomalais-saksalainen rinnakkainelo Pohjois-Suomessa kuvaavat sodan inhimillisiä kasvoja. Jatkosodan poliisitoimintaa ja oikeudenhoitoa käsittelevät artikkelit tulevat samalla kuin mutkan kautta valottaneeksi sodan raadollista arkea – mitä tapahtuu, kun sadattuhannet nuoret miehet joutuvat viettämään elämänsä kevättä korpikorsujen tympeydessä ja kuolemanpeilon alla. Kirjan alkuun hyvin sijoitettu Timo Soikkasen artikkeli jatkosodan synnyn historiankirjoituksesta on tarpeellinen johdatus tutkimuksen erottamattomaan poliittisyyteen ja tulkinnallisuuteen. On hyvä, että muutamissa artikkeleissa jatkosotaa katsotaan myös rintamalinjan itäpuolelta ja että suomalaisten vahva kytkös Saksaan niin leipäviljan, politiikan, sotilasavun kuin henkilösuhteidenkin osalta tuodaan ilmi.

Kiinnostavaa on seurata, kuinka kirjoittajat lähestyvät sodan suuria ikoneita, Rytiä ja ylintä sodanjohtoa. Jotain liki hellyttävää on kirjoittajien halussa puolustaa ”omien” suurmiestensä mainetta. Kyseisiä herroja ei tietenkään tarvitsisi ryhtyä ryvettämään, mutta nyt Airon alkoholinkäyttö ja Mannerheimin puutteet tuodaan esiin anteeksipyydellen ja heti perään sotilaiden ansioita korostaen, eikä osana henkilöiden persoonaa. Pahimmillaan nämä ankaraa valtaa käyttäneet ja siihen tottuneet miehet jäävät kiiltokuvapojiksi – oikeukkaimman Paavo Talvelanin kohdalla profiili on lähinnä naiivi.

Vaikka *Jatkosodan pikkujättiläiseen* on sisällytetty monia uusia avauksia ja kirja välttää patrioottisen sotahistorian pahimmat karikat, on sen ongelmana kapea käsitys sotahistorian ydinalueesta. Aiheiden kirjo ei onnistu horjuttamaan operaatiohistorian, ylimmän sodanjohdon ja erilaisten organisatoristen sekä logististen esittelyjen hallitsevaa asemaa kirjan painotuksissa. Juuri näillä aloilla kirja on heikoimmillaan ja irrallaan mm. Iso-Britanniassa, Yhdysvalloissa ja Saksassa sovelletuista uuden sotahistorian näkökulmista. Moni oleellinen aihe saa niukalti tilaa, kun taas loputtomat (ja moneen kertaan ylöskirjatut) joukkoyksikkölitaniat, organisaatiojärjestelyt ja pikkutarkat taistelukupaukset – upseeriston perspektiivistä – täyttävät suuren osan kirjaa. Osa kirjoittajista näyttää olevan lähinnä byrokraattisen lähteaineiston vankina. Tästä seurauksena moni kiinnostavakin aihe jää sodan organisaatiohistoriaksi. Mahdollisesti tähän vaikuttaa myös upseerikunnan ylikorostunut asema kirjoittajakaartissa.

Ottaen huomioon pikkujättiläisen luonteen yleisteoksena uusien näkökulmien hyödyntäminen ei edellyttäisi mitään monimutkaista teoreettis-metodologista puikkelehtimista käsitteiden suossa. Jo tunteiden integroimisella perinteiseen sotahistoriaan olisi saavutettu paljon. Pelko, viha, rakkaus, usko ja epätoivo ovat sodan kovaa ainesta, joilla ei ole pelkästään värittäväää lisäarvoa taistelukuvausten kannalta, vaan jotka *ratkaisevat* taisteluita yhtä lailla kuin vai-

kuttavat yksilöiden ja ihmisryhmien toimintaan muutenkin. Tällaisen tarkastelun edellyttämä muistitietoaineiston hyödyntäminen pilkahtaa pirstävästi esiin muutamissa kirjan artikkeleissa, mutta pääasiassa sotapäiväkirjat ja viralliset asiakirjat dominoivat lähteaineistoa. Naisia, siviileitä ja sotavankeja kuvaavat kirjoittajat osaavat tässä suhteessa työnsä paljon ”varsinaisia” sotahistorioitsijoita paremmin. Näin ollen harmilliseksi lopputulokseksi jää varsin latteaa ja paikoin väkinäisen rempseä kuva suomalaisesta sotamiehestä. Omia isoisäni, heidän kokemuksiaan ja traumojaan en pikkujättiläisestä löydä.

Puutteistaan, osin vakavistakin, huolimatta *Jatkosodan pikkujättiläinen* onnistuu tärkeimmässä tehtävässään. Se on huolella toimitettu kokoomateos, josta jatkosodasta kiinnostunut lukija löytää vankkaan tietoon pohjautuvaa luettavaa. Samalla kirja tarjoaa tutkijoille kattavan faktapaketin varsinaista tutkimustyötä tukevaksi käsikirjaksi.

Ville Kivimäki